

Seadus ja Kohus.

Õigusteadline ajakiri.

Tegelik toimetaja M. Pung.

Kirjade adress: С.-Петербургъ, Мъшанская ул. № 4, кв. 7.

№ 11—12.

Nowember ja Detsember 1910 a.

№ 11—12.

Idanema elu hävitamine ja kriminaal õigus.

(Särg.)

2. Idu hävitamist peetakse ema terwise vastu vägivalla tarvitamiseks. Idu hävitamine on palju kardetavam kui loomulik sünnitamise ja mõib enese järele raskeid haigusi tulla, mis ema terwise ära kodundavad, teda enneaegu handa viivad. Sellepärast siis ka niipalju kui riik oma kodanikkude terwise eest hoolitsema peab, peab ta ühtlasi sarnaste teguviiside vastu, mis terwisele hädasohtlikuks mõivad saada, karmide abinõudega välja astuma. Sellel waatepunktil seisib ka Rooma õigus: see waatas idu peale kui ema organismuse ühe osa peale — mulieris portio, pars viscerum. Sellepärast ei mõinud ema ise idu hävitamise pärast ka nuhtlust kanda, aga kolmas isik, kes selles kuritöös kaasaawitaja osa etendas, kandis seaduse ees karistust selle eest, et ta ema terwist wigastanud oli*).

Kui sellest seisukohast välja minna, siis peab tunnistama, et praeguse aja mõiste järel käesolewas asjas ema mitte nuheldavaks isikuks ei mõi olla, sest meieaegne õigus ei määra mitte enesetapjatele ega neile, kes oma ihu wigastavad mõi terwist rikuvad, nuht-

*) P u n g m a n n, Das Verbrechen der Abtreibung 8.

lust.)*) Ja kolmandama inimese wastutusele wõtmiseks, s. o. selle isiku karistamiseks, kes asjas kaastegev oli, on õige wähe põhjust, sest siin ei ole mitte omawolilise teoga tegemist, waid see, kes kaastegev oli, toimetab täiesti ema oma nõusolemisel. Mitmed kuulsad kriminalistid on otsusele jõudnud, et kolmas isik, kes emat raskejalgsuse koormast peastis, sugugi mitte karistuse alla ei wõiks wõetud saada.

Teisele otsusele peab muudugi see tulema, kes asja peale sellest küljest waatab, et raskejalgsusest peastmisega — muudugi ema enese nõusolemisel — ema terwist rikutakse. Selle waatepunkti järel peab muudugi isik, kes teise terwist rikub, kaelakohtulikule wastutusele terwise rikkumise eest wõetud saama.

3. Idanewa elu häwitamine on sellepärast kuritöö, et riigi huwid selle all kannatawad, sest riigi hea käekäik on rahwa arwu kaswamisega ühenduses. *C h i n g e r* peabki just sellepärast idu häwitamist kuritööks, et rahwa arwu kaswamine „seltskonna olemasolemist kindlustab“. Teised kiinutawad jälle, et ema juba sellepärast lapsi ilmale peab tooma, et see tema otsekohene kohus on, mida ta seltskonna wastu täitma peab.

Üllemal ettetoodud mõtete wastu wõib järgmist wastu tuua:

a) Ei wõi weel igakord rahwaarwu kaswamist riigi heakäekäigu kindlustamiseks pidada. Kui ühes riigis rahwaarwu kaswamine riigi kestwuseks tingimata tarwilik on, on teises riigis jälle, kus rahwast palju, aga riik ise majandusliselt wiletsal järjel, rahwaarwu suurenemine riigile täitja hädasohtlik. Majanduslisel tingimisel ei nõua teinekord mitte rahwa arwu suurenemist waid kahenemist: Prantsusmaal, kus rahwas wäljasuremas, on rahwa arwu suurenemine hädapärast tarwilik, kuna Saksamaal, kus XIX aastajal rahwa arw 2¹/₂ korda kaswas, wõib olla, wõiks rahwa arwu kahenemine wõitlust elu eest wähendada ja rahwa head käekäiku tõsta. Weel selgemalt paistab rahwa arwu piiramise wajadus nende rahwaste juures silma, kes kulturaliselt alles madalal järjel on: *M a k a r e w i t z* teatab, et Formosa saarel enne 36 eluaastat keelatud on lapsi sünnitada. Jdu häwitamine on seal tingimata siis harilik asi.

*) Mahaarwatud need juhtumised kus terwiserikkumist riigi kasude rikkumiseks veetakse, nagu, näituseks, kui soldatteenistusesse mineja oma terwit rikub, et selleläbi sõjawäe teenistusest peaseda.

Fidshi suguharude juures on sõja ja näljaaastatel idanewa elu hävitamine ja laste hukkamine hariline nähtus. — Üleüldse on aga küsimus, kas rahwa arvu kaswamine alati riigi kasudele nii tarwilik, liiga keeruline selleks, et rahwa arvu kahanemise wastu kriminalseaduste järel karistusi määrata.

b) Ja kui rahwa arvu kaswamine ka riigi olemas olemise tarbeks tingimata waja oleks, siiski ei ole juridiliselt mingisugust õigust naisterahwale nõuda, et naisterahwas riigile kodanikkugi peaks muretsema. Riik ei wõi ju ometi sundida, et naisterahwas, kes ise ei taha, emaks peaks saama.

Riigil ei ole mitte piiramata õigused; ka tema õigused on teatavalt piiratud, piiratud wabadusega, mis igale isikule osaks peab saama. Riigil ei ole, näituseks, õigust inimese elu peale — inimene wõib sel ajal surra kui ta tahab, olgugi, et tema elu riigile wäga tarwiline oleks; riik ei wõi nõuda, et iga inimene oma kodumaal elaks — wäljarändamine on iga riigi seaduse järel lubatud. Seda wähem wõib riigil õigus olla nõuda, et kodanikud omale järelestulejaid muretseksiwad. Sieti tähendab selle kohta Jungmann, et sarnane nõudmine „õiguseeadliselt imeasi“ on. Ja seda on weel wähe: kui riik omal õiguse arwab olema nõuda, et kodanikkude arw sündimiste läbi kaswaks ja et naisterahwad lapsi ilmale peaksiwad tooma, siis tuleks ju kriminalseaduste waral raskejalgsuse eest hoidmise abinõude pruukimine ära keelata

4) „Idanewa elu hävitamist“, räägib Schneikert, „tuleb kui kõlbluse wastast kuritööd karistada“. „Ilutundlisest küljest asja peale waadates on idu hävitamine wäga ränk ja nuhtlusteeniw kuritöö“, räägib Jungmann. Kõlbluse hoidmiseks peab sarnast teguwitist nuheldama, nuhtlemata jätmise räägiks meie kõlbluse tunde wastu ja aitaks rahwa seas kombeluse langemisele kaasa.

See waatepunkt on Inglis õigusest laenatud. Selle õiguse mõiste järel käib eluidu hävitamine kõlbluse wastu patustamiste kuritööde hulka ja peetakse raske karistuse wääriliseks.

Sarnast waatepunkti wõib järgmistel põhjustel ekslikuks pidada:

a) Ei wõi kinnitada, et norma „ära häwita oma idu“ üleüldiselt ilutundeliseks normiks oleks tunnistatud. Selle wastu: kaalakohtulik karistus, mis selle naisterahwa peale langeb, kes oma idu häwitab, haawab paljude kõlbluse tunnet, sest et see naisterahwaste wabadust jämedalt kitsendab. Arstid kinnitawad, et juurem jagu

naisterahwaid, kes aborti korda saatnud, oma tegu mitte ei kahetse, ei pea seda mitte kõlbluse wastaseks, waid kardawad ainult halbu järeldufi sellest oma terwisele. Nad ei tunne idu wastu mitte seda ema-armastust, mida naisterahwas oma lapse wastu tunneb — kuid waewalt wõb sellepärast neid naisterahwaid ilmasüdameta emadeks pidada.

b) Ja kui ka norma „ära häwita oma idu“ üleüldiselt ilutundliselt maksmas peaks olema, siiski ei ole weel eluidu häwitamine igakord mitte ilutunde wõi kõlbluse wastane. Kõlbluse wastaseks wõiwad sarnased teod peetud saada, mis kuritahtliselt korda saadetakse, aga kas abort igakord kuritahtliselt korda saadetakse.

Kas see naisterahwas kõlbluse wastaselt talitab, kui ta idanewa elu oma ihus ära kaotab, sest et ta mees suurt perekonda toita ei jõna? Kas tuleb tütarlast hukka mõista, kes oma „eksimisewilja“ häbi pärast, mida tal seltskonna ees kannatada tuleks, juba oma ihus kõrwale saadab? Temal ei ole ju teist teed: kodanlise seltskonna kõlblus ei heida armu naisterahwa peale, kes seadusewastaliselt emaks sai, ja mitte tema ei ole selles, süüdlane kui ta selle „kõlbluse“ pärast seda korda saadab, mida kuiv seadusetaht kuritööks tunnistab. Peab seda meeles pidama, et suuremalt jaolt alati puudus ja häbi need põhjused on, mis eluidule ema ihus hana walmistawad.

c) Kui aga kõigest sellest hoolimata idu häwitamine raske kõlbluse wastane kuritöö oleks, siiski ei anna see weel asja süüdlasi kaelakohjulikele karistusele heita. Sest kriminal õigus ei ole mitte kõlbluse normi kaitsma kutsutud — neudest üleastujad ei kanna mitte juridilist, waid iseäralist kõblileku wastutust oma südametunnistuse ees.

Niisugused on need põhjused, mis idu häwitamise eest karistuse määraniist soowitawad, kui ka wastuarwamisef, mis neile põhjustele wastu waidlewad. Ja wõib kinnitada: kõik need põhjused, mis karistuse kaitsmaks ette tunakse, ei kannata arwustust wälja. Tõsi, on ju peale siin ettetoodud põhjuste kirjanduses weel muud põhjusti ettetoodud, mis karistuse kasuks räägivad, kuna aga nad siiski „liiwa peal“ seisawad. Nii, näituseks, öeldakse, et eluidu kõrwale-saatmine abielu pühadust teotada, kuna seal juures koguni ära unustatakse, et nuhtluse abil keegi abielu pühadust alalhoida ei suuda, sest see nähtus, kui abielu pühadust muul wiisil hoida ei saaks, kui

nuhtluse-seaduse waral, oleks abielule kõige suuremaks teotuseks ja alanduseks.

Kinnitawad weel mõned, et idanewa elu häwitamine isa õiguste rikkumine on, kes omale last soowiks. Kui asja peale sellest küljest waadata, siis oleks juba see ka kuritöö, mida nuhelda tuleks, kui naine ära ütleks oma mehega abieluliselt kooselada. Ja kui weel wallaline naisterahwas oma ihus idu häwitab, siis wõib isa õiguste rikkumisest weel seda wähem juttu olla. Niisama eksiwad ka need, kes tõendada püüawad, et idu häwitamine pärijate õigusi wõib rikkuda, mis järeltulejate sündimisega ühenduses seisawad, ja unustawad seal juures ära, et pärandamise õigusest enne päranduse ilmumist (до открытия наследства) juttugi ei wõi olla, ja et nuhtluste hirmu abil pärijate lootusi ja ootusi alal hoida, sedasama tähendaks, kui terwet elu nuhtluste alla panna.

Lõpuks püütakse weel seletada, et elu idu häwitamine rahwa terwisele kahjulik on, kuid seda jäetakse kahe silma wahetele, et määrused, mis idu häwitamist nuhtlewad, rahwale sugugi mitte wähem kahjulikud ei ole, kui häwitamine ise.

IV. Eluidu häwitamise karistuse wastajed lähewad weel kaugemale. Nad kinnitawad, et mitte üksipäine kõigewähematki põhjust ei ole, mis karistuse määramist õigeks tunnistaks, waid weel rohkem, et see tõesti, et sarnase teguwiiši eest karistatakse ja seadused, mis seda karistust määravad, otsekohe praeguse seltskonnale kahju toowad. See kahju awaldab ennaft järgmises:

1. Idu häwitamise keeld karistuse abil on tihtilugu suuremate kuritööde põhjusteks: esiteks ilmub laialine wõimalus igasugustele kõlwatustele ja raha wäljapressimisele, ning teiseks — tuleb selle läbi rohkem lastetapmisi ette. Laste tapmised, mis awalikuks tulewad, on ainult üks osa sellest arwust, mis saladusesse jääb. Toimetatakse ju seda kuritööd sagedasti nii peenikefult, et see sugugi awalikuks tulla ei wõi, näituseks: laps jäetakse külma õõga lahtise akna alla magama, lapsele unustatakse süüa andmast, pannakse jälle teinekord külgehakkawat haigust põdewa lapsega ühte woodisse, — ühe sõnaga: leidub ikka niisugusi abinõusi, mille waral wäikest surmata saadakse ilma et surma põhjus kuritahtlijeks wõiks tunnistatud saada.

2. Karistuse abil eluidu häwitamise keeld on seltskonna terwisele kahjulik. Naisterahwad kardawad sagedasti arsti poole pöördma, arstid jälle omakorda tõrgumad tarwilistel juhtumistel abiandmast kaelakohtulikule wastutusele langemist kartes. Tagajärg on,

et naisterahwad ämnaemandatelt ja nurgaarstidelt abi otšivad, kuna fagedasti koguni oma jõuga idušt lahti saada püüavad. Kes ei teaks feda, kuidas iga päew sadandeid farnaste „spetsjalistide“ ohvroid haigemajasse tunakse ja need, kes nende seast elama jäävad, jäävad eluaegseteks wigasteks.

3. Karistuse abil eluidu hävitamise keeld kasvatab väljaspool abielu sündinud laste arvu.

Keegi õigufeteadlane Plojs räägib, et idapoolsetel maadel, kus idanewa elu hävitamine karistataw pole, väga vähe väljaspool abielu lapsi sünnib. Väljaspool abielu sündinud lapsed on aga praeguse aja seltskonnale väga kahjulikud, mida osalt sel põhjusel tõendada võib, et kuritegevus ja prostitutsion enamasti ikka väljaspool abielu sündinud ja uulitsale wifatud laste seas omale asupaika leiab.

4. Karistuse abil eluidu hävitamise ära keelamine alandab riigi wõimu autoriteti: nagu ülemalpool tähendatud, tuleb ainult väikene protšent sellesarnastest tegudest awalikuks, mis kohtu kätte läheb ning weel väiksem protšent langeb kohtuliku karistuse alla. Sarnane määrus aga, mis küll olemas on, kuid millest järjesti ilma karistufeta üleastutakse, hävitab seltskonnas austuse riigi wõimu, tema autoriteti ja jõu wastu.

Õijugused on need põhjused, mis äraiganud seaduste muutust nõnawad.

V. Waated, mis meieaegne kirjandus idanewa elu hävitamise kohta awaldanud, ei jäänud ka seaduseandliste asutuste poolt tähelepanemata. Näituseks võib Sakšariigi nuhtluseseaduse eelõdu nimetada, kus karistus, mida idu hävitamise eest emadele määratakse, märkja kergendatud on, samuti on ka karistused, mida nimetatud „kuritöö“ kaasawitajatele määratud, endistega wõrrelbes palju pehmemad. Kui praegu Sakša riigi maksimate seaduste järel ema kui ka kaasawitaja sarnase teo eest 5. aastase parandusmaja karistusega nuheldakse ja ainult pehmentawatate asjaolude juures wangistust kuni 6 kuud türmi määratakse, määrab uus seaduse eelõdu ainult 3 aastat parandusmajas kinnipidamist, kuna kohus aga ka ilma pehmentawatate põhjusteta karistust 3 kuu türmis kinni pidamiseni wäheendada võib. Ja võib kinnitada, et seaduse-eelõdu kokkuseadjad ainult türmi karistust filmas pidastwad, kuna parandusmajasse nende arwamise järel ainult iseäralistel juhtumistel selle „kuritöö“ eest mõista võib,

näituseks, kui sarnane kuritöö mitu korda ühe ja sellesama isiku poolt korratakse ju.

Nii võib täiesti võimalik olla, et see aeg enam kangel ei ole, kus Saksamaal sarnast tegewust sugugi kuritööks ei loeta.

Kui nüüd lõpulikule otsusele jõuda, siis peaks selles küsimuses järgmiselt juhtumõtteid üles seadma.

1. Ema, kes oma ihus idanewa elu häwitab, ei tohiks ühelgi juhtumisel selle teo eest karristatud saada. Nuhtluse seadus peaks sellele kindlale seisukohale asuma, et sarnane tegu mitte kuritööks tunnistada ei tohi saada, loetagu idanewat elu ka inimeseks ehk mitte, olgu see seltskonna ilutundega kokkukõlas või ei. Kõik nuhtlused, olgu nad kui kerged-rasked tahes, jääwad ikkagi selles asjas ilma kasuta: ükski nuhtlus ei hoia naisterahvast, kes kas hirmu läbi ehk puuduse pärast sarnast oma elule kardetawat operatsiooni ette võtab, seilest tagasi. Niisama hea, kui nuhtluse hirm enesetapmise katseid ära hoida ei jõua, niisama ei aita nuhtlus naisterahwale, kes oma tulewast last rohkem kardab, kui wangimaja, haigust ja surma.

2. Kolmas isik, kes eluidu hävitamise juures kaastegew, võib ainult isearalistel juhtumistel wastutusele võetud saada ja karistust kanda, kus juures muudugi eimesena seda filmas pidada tuleb, kas see isik sarnast teguwiiši omale käsitööks peab ja elukutselise ameti-pidajana seda äri ajab. Karistuse alla ei võiks kolmas isik langeda, kui ta halatsuse pärast ema wastu, kes oma koormast lahti saada tahtis, teda selles aitas, ilma et tal seal juures mingit omakasu püüdliselt sihti oleks olnud. Kui juba seaduseandja selle wastu, kes halatsuse pärast teise ära tapab, pehmemat karistust leiab tarwitada võima, olgugi, et siin ilka ligemise elu võtmisega tegemist oli, miks ei peaks ta siis mitte selle wastu armuline olema, kes nägemata elu on kõrwale saatnud, ilma et talle selleks ei wiha ega omakasu põhjust ei annud, waid seda ainult kaastundmuse pärast õnnetuma naisterahwa wastu tegi.

Teisele otsusele peab muudugi nende kohta tulema, kes idanewa elu hävitamist omale käsitööks teinud, kes selle peale kui sissetuleku allika peale waatab ja keda selleks omakasu taga kihutab. Idanewa elu hävitamine, kui see mõnel isikul käsitööks saab, peall alati nuheldatav olema. Sest isikud, kes selle eest maksu saawad, kiidawad tema kasu, ja wiiwad oma reklamede läbi kümnete ja sadandate inimeste elud hädaõhtu, kes muudu, võib olla, ialgi oma ihus idanewat

elu poleks hukkama hakanud. Sarnaste isikute tarbeks, kes inimese elu väärtust nii odavaks peavad, et nad tema hävitamise endale käsitööks teevad, peab ka tulewane seaduseraamat karmi paragrahvi eneses sisaldama.

(Lõpp).

G. Sack.

Kas leiab praegune wallakohus oma ülesande kõrgusel?

Seadusandlistes-kogudes on praegu kohalikkude kohtute uuendamise küsimus arutamisel. Sel küsimusel on iseäranis talurahva kohta suur tähendus, sellepärast on ka arusaadav, et miljonite talupoegade silmad seaduseandliste-kogude poole on pöördud, ja põnewusega oodatakse, misjuguisele otsusele seadusandlised-kogud kohalikkude kohtute uuendamise asjus tulevad, saab ajast ära iganud wallakohus kolikambri heidetud, wõi jäetakse teda ikka veel „talurahva asjade“ tarbeks alale, nagu seda riiginõukogus alalhoidew ollus soowitab.

On siis praegune wallakohus tõesti seda ära teeninud, et teda kolikambriks tuleks heita? Et selle küsimuse peale wastust leida, tuleb meil pilku wallakohtu tegewuse ja tema ülesannete peale heita. Siin juures peab aga lugejale meelde tuletama, et meie Baltimaa wallakohtust räägime.

Wallakohtute ülesanded ei ole sugugi mitte nii väikeised, kui seda mõni ehk arwab. Mis linnades rahukohtud, seda on küldes wallakohtud. Maa-elanikul on wallakohtuga alalõpmata tegemist: wallakohus diendab igapäewaseid wäiksemaid nõudmise asju, kus nõudmise summa mitte üle 100 rubla ei käi; kergemaid süüteo asju, kui seadus karistust mitte üle 2 nädalase arresti ei ole määranud ehk kus kahjutafuks nõuetaw summa üle 100 rbl. ei tõuse; wallakohus tõendab lepinguid, mis talumehed üksteise wahel mahta teinud, kui summa, mida leping eneses sisaldab, mitte üle 300 rubla ei ole. Kõige suurem ülesanne on aga wallakohtutel päranduse asjadega; siin on wallakohtul palju suurem tegewuse ala, kui seda, näituseks, rahukohtunikul on. Siin käib wallakohtu talituskonda tuhandalised asjad ja wallakohus wõib, kui ta targu ja asjatundlikult talitab, talurahva wahelises asjade selgitamises wäga kasulik asutus olla, aga ta wõib

Ka tema alla käivaid asju ilmaegu segada, mille all sagedasti lapse- ja alaealiste kasud raskesti kannatada saavad, võib asjata paljudele protsesidele põhjust anda, mille tagajärg see on, et warandus, mis pärandajatele omaks pidi langema ja mille pärast kohtu teed tallatakse, protsesimise peale kõik ära kulutatakse, nii et lõpuks kellelgi midagi saada ei ole. Sarnaseid nähtusi on liiga sagedasti ette tulnud.

Nii ei või siis ütelda, et wallakohus asutus oleks, kellel midagi teha poleks. Ümberpöördukt: wallakohtul on ülesandeid küllalt, aga kui fiiski talle surmalaulu tahetakse laulda ja igatsusega seda päewa oodatakse, millal ta kui omaaja asutus näitelawalt peaks lahkuma, siis ei või siin muid põhjusti olla, kui et ta oma ülesannete kõrgusel ei seisja.

Misjagused puudused torkawad siis praeguse wallakohtu juures meile kõige pealt silma?

1. Üheks tuntawaks puuduseks tuleb kohe seda pidada, et wallakohtu alla ainult talupoja seisusest isikud käiwad. Praegu, kus meil kõikseisuslise walla küsimus weel tulewiku küsimus on, võib mõisnik ehk linna-kodaniku seisusest isik, kui ta seda omale kasulikumaks arwab, talupoja seisusest isiku takistamata wallakohtusse kaebada, kuna aga talupoeg teisest seisusest isikute wastu seda õigust pruukida ei saa. Väikene näitus. Kusagil külas elab keegi kodaniku seisusest käsitöölise, olgu kingsepp, rätsepp või mõni muu, kes oma korteri eest üüri talumehelale wõlgu jäänud ja seda heaga ära tasuda ei taha. Talumees ei saa tema wastu wallakohtus nõudmist tõsta, kui wiimane ise sellega nõus ei ole; sellest hoolimata, et „kohtumaja“ oma ukse all, tuleb talumehel mõne rublalise nõudmise asja pärast ikkagi rahukohtunikku poole pöördä.

2. Wallakohus seisab asjatundmatest isikutest koos. Wallakohtu eesistuja ja liikmed walitakse talurahwa seast, kelle hulgas aga meiepäewil paraku weel küllalt mehi ei ole, kes kohtuniku ameti jaoks kõlblikud oleksiwad. Ja kui ehk ka terve walla peale mõni mees leidukski, kes enam-wähem selle ülesande kõrgusel seisaks, siis ei wali külamehed sarnaseid isikuid sagedasti mitte walla ametisse, waid selle wastu waliwad neid, kes endile wiinapudeliga walijate seas „kõhutusetööd“ teewad. Haritud mees olla uhke, liiga tark, wõida kelmuft teha j. n. e., kuna aga igapäewane talutaat, kes wähest rohkem ei mõista kui oma nime wiletsalt paberi peale pista, selle poolest usaldusewääriline olla. Ka aitab kohtumeheliks saamisele

see wäga palju kaasa, kui ametiühkajal walijate hulgas suur hulk sugulasi ehk muud tuttawaid on, kes siis muidugi „oma-mehe“ heaks kibutusetööd teewad, hoolimata sellest, kas see „oma-mees“ ameti kohane on wõi ei.

Tuttaw on see wõisflus, mida kohtunikud walitnd isikud esimehe kohta pärast endi keskel peawad. Eesistuja kohta soowib igaüks — anahuus ja kõrgent palk annawad selleks põhjust — kuid õnnetuseks ei luba seadus, et wallakohtul neli esimeest oleks. Seaduse järel tuleb aga ikkagi üks nelja hulgast selle ameti peale walida. Walitakse harilikult siis ikka, kes rikkam, rohkem liikusi lubab osta ehk kes muul wiisil rohkem teiste seas wälja paistab. Kas ta aga asjatundmise poolest teistest ees oleks, see on kahtlane. „Postimees“ toob ühest kodumaa wallast näituse, kus keegi ametihimuline oma ametiwendadele igaühle 20 rubla maksnud, et teda siis kohtu eesistujaks nimetataks.

Niisugusi juhtumisi tuleb wallakohtu eesistuja walimistel alalõpmata ette. Kui palju sarnased ametihimulised ka ametikohased on, selle üle ei wõi kahte arwamist tekkida. Sigusega tähendab „Wirul.“:

„Kõiksuguste meelituste, jootmiste ja söötumiste wõi üleüldse — wigurite läbi ametisse saanud isikud ei wõi ialgi korralikud kogukonna asjaajajad olla, sest kindel on ju, et ausameelne mees wigurite abil ennast ametisse upitada ei soowi. Aga need, kes mingisuguseid konkursi ja abinõusi ei põlga ja ametisse saawad, ei ole mitte tõsised walla kasude kaitsjad. Niisuguste ametnikkude poolt ei ole midagi head loota ega oodata“.

Siin juures ei tohi ka unustada, et wallakohtu seadus juba kehwmematel walla liikmetel iseenesest tee kohtu esimeheks saamiseks kinni paneb, kuna ta eneses nõudmist sisaldab, et kohtu eesistujaks ainult kohta omanik ehk rentnik olla wõib. Ilma maata mees ei wõi sellepärast ialgi wallakohtu eesistuja kohta peale loota, olgu ta ka kui tahes kõrge haridusega.

Et wallakohtunikkudeks suuremalt jaolt asjatundmatad isikud sattuwad, siis on asjatoimetuse wallakohtus pea ainuüksi kirjutaja käes, kes aga ifegi ei tea kui suur asjatundja ei ole. Kirjutaja talitab, nagu ta heaks arwab, aga kui temagi teaduse tagawara otsa õpneb, siis ei ole tal ühegi poolt asjatundlikku nõu saada. Kohtunikud on sel korral wiletsad nõuandjad. Keegi — muidugi ka wallakohus — ei wõi aga ennast seaduse mittetundmisega wabandada ja

sellest siis ka tulebki, et paljud wallakohtud otsufi teewad, mis seaduse õigest mõdestest kõrwale kalduwad.

3. Wallakohtul puudub tarwiline iseseiswus ja kindlus. Wallakohtus käiwad ju wallaelanikud, kohtumeeste oma naabrid. Kui nüüd wõera walla liikmel teise walla mehe käest nõuda on ja temaga kohtusse tuleb minna, ja kui asi mitte küllalt selge ei ole, siis on hariline nähtus, et kohtumeeste poolehoidlus oma walla elaniku poole kaldub. Ei tohi ka waikides sellest nähtusest mööda minna, et paljudes wallakohtutes wiinapudel ikka weel suurt osa etendab ja õiguse saamiseks kaasa aitab. Ja ei olegi ka iga kord wiinapudelit waja: külamehed on suuremalt jaolt ikka selles arwamises, et sellel, kes esimesena oma asja räägib, õigus on. Sellepärast käiakse siis ka harilikult ikka kohtumeeste juures kodu oma asju kurtmas ja oma õigust kinnitamas, ning asja arutamise juures ei jäta see mitte oma mõju awaldamata.

Kindluse puudus paistab mitme wallakohtu juures iseäranis nende asjade arutamise korral silma, kui teenijad peremeestega kohtu käiwad. Harwa lõpeb nõudmine teenija wõiduga. Kohtunikud, kes ise harilikult peremehed, hoiawad loomusunnilikult peremeeste kasude poole. Seal on ka weel teine põhjus. Nagu ülemal tähendasime, sattuwad kohtumeesteks suuremalt jaolt ametihimulised mehed. Kui nad nüüd peremeeste kasudele waenulikult wastu tuleksiwad, siis ei oleks loota, et järgmistel walimistel nende kandidatuur läbi läheks. Ilma maata mehed on walla-walimistel sedawõrd wähemuses, et see üks kõik wälja teeb, kuhu poole nad oma healed annawad.

Kui mõisnikul wallakohtus tegemist on, siis on mõned wallakohtumehed kohe tema teenistusewalmid, sest kes siis saksa pahandada tohib! Mitmel pool tuleb jeda ette, et enne Jakobi päewa erakohtupäewad ära peetakse, kus mõisnik rentnikkudele renditingimisi üles ütleb. Jseenesest on see ju päris seaduslik, et wallakohtus renditingimiste üles ütlemisi toimetab, kuid erakohtupäewad kutsutakse selleks kokku, et mõisnik palwe sisseandmisega wiibis ja et tähtaega peasta, siis pannakse kõik rattad käima. — Jgatahes on see aga wäga heaks näituseks sellest, kuidas wallakohtus sagedasti ilma iseseiswuseta ja kindluseta on.

4. Wallakohtu otsuste peale edasikaebtuse kohaks on ülem-talurahwakohus, mis aga oma kokkujeade poolest palju parem ei ole, kui wallakohuski, olgu siis selle wahega, et wallakohtus kirjutaja esimest wiulit määgib, kuna ülem-talurahwakohus selle asemele

ülem-talurahwakohtu eesistuja astub, kes aga suuremalt jaolt ka ilma õigusteadlike hariduseta on (ülikooli haridusega ülem-talur.-koht. eesistujaid on üsna vähe) ja sellepärast wallakohtu kirjutajast oma teadmise poolest väga palju ees ei seisa. Kohtuliikmed on aga needsamad wallakohtu eesistujad, kelle hulgaft paljud omale liikude waral tee kohtulana taha lahti tegiwad. Ja ülem-talurahwakohus ei wõi ka oma kindluse ja iseseiswuse poolest just väga kiidelda — rahwa sun teab palju juhtumisi rääkida, kus kohtuskäijad ka nimetatud kohtu peale mitmesuguste keelatud abinõundega mõjuda püüdnud — ja ei tohi ütelda, et neil juttudel igakord tõe põhi alt puuduks.

On weel palju muid põhjust, mis wallakohtu wastu räägiwad, aga olgu sellest. Ruum ei luba nende juures pikemalt peatada. Tähendakfime ainult mõõdaninnes selle hooletuse ja korratuse peale, mis mõnes wallakohtus walitseb ja iseäranis päranduse ning hoolekandmise asjades filma puutub. Wallakohtu tegewuse otjekoheseks järelewalwajaks on ülem-talurahwakohtu eesistuja, kes aga harilikult kord aastas rewiderimise käikuft wallakohtutesse ette wõtub, ja see rewiderimine sünnib mõnes ringkonnas küll väga pealiskandselt. On ju ka wõimata ühe päewaga wallakohtu terve aasta tegewust läbi rewiderida.

Kui ühe asutuse tegewust arwustada, siis ei tohi mitte üksipäine tema puudust tähelepanna ja häid külgesi tähelepanemata jätta. Mis-sugused on aga praeguse wallakohtu juures need head omadused, mis tema kasuks räägiwad?

Wallakohtu kaitsjad juhiwad kõige pealt selle peale tähelepanemist, et wallakohus kohalikkudele elanikkudele ligidal, kergelt kättesaadaw on. See on ju küll õige, aga ei tohi ära unustada, et kohtute uuendamisega ka kohtutewõrgu tihendamine ühenduses seisab, nii et see küsimus siis iseeneft oma tähenduse kaotab. Ja praegu ongi wallakohitud liiga tihti, igas piisukefes wallaski on oma kohus, kuna mõnes wallas aga aastas ainult 50—60 kohtu asja ette tuleb ja naabri wallakohus ka mitte peale 10—15 wersta eemal ei ole. Siin ei teeks. see mitte wiga, kui kohtud harwemaks jääkftwad.

Wallakohtus sünnib asjaarutamine rahwa keeles ja kohtunikud tunnewad kohaliku rahwa elu-olu. Täiesti õige, kuid ei tohi ära unustada, et kohtute uuendamisega ka walitawad kohtunikud ametise kawatsetakse panna. Muudugi peab siin esimine nõudmine olema, et asja arutamine kohtus rahwa keeles sünniks, aga nagu riigiwolikogus wastuwõtetud seaduse-eelndust näha, arwas seadustandew-kogu

fellest küllalt olema, kui rahukohtunikude juures kohaliku rahwa keelt mõistja tõlk ametis on, ilma et kohtunik sunnitud oleks rahwa keelt mõistma. Muudugi ei wõi ütelda, et sarnane korraldus juba meie nõudmisi täidaks, aga kui meie praeguse wallakohtu puudusi ära ei unusta, siis on loomulik, et kahest halbtusest wähem walitakse.

Mitte üksinda Baltimaa wallakohus ei seisa oma ülesannete kõrgusel ega teeni rahwa seas omale sarnast lugupidamist, mis talle eluõiguse annaks, sifemistes kubermangudes on lugu sellepoolest veel halwem. Rohkem kui Balti talupoeg on veel Wene talupoeg oma seisuslijest kohtust tüdinenud ja ootab igatsusega, millal see ajast ära iganenud asutus kolikambri saaks heidetud. Seda tunnistab ka see awaldus, mida riigivolikogu saadikud-talupojad riiginõukogusse andsiwad, nii pea kui nad kuulda saiwad, et riiginõukogu wallakohtu ära kaotamisega mitte päri ei ole, ja mis järgmiselt käib:

„Meie alkirjutajad, riigivolikogu liikmed, talupojad, pöörame riiginõukogu poole järgmise palwega: Meil on teada et riiginõukogu liikmete seas mõte on tekkinud, et tarwilik oleks wallakohtuid ühes rahukohtutega wäikese tähtsusega talupoegade asjade arutamiseks jätta. Kuid et talupojad samasugused riigikodanikud on kui isikud, kes mõnest muust seisusest pärit, siis pole ka mingisugust tarwidust iseäralist talupoegade kohtuid asutada. Sellepärast otsustasime meie riiginõukogu liikmeid paluda, et nemad meile abiks oleksiwad üleüldist kohalist kohtu, kõigi kodanikkude tarwis, eluse wiia, kas kollegialist, Gmini kohtu eeskujul järel (nagu meie iseäraline arwamine on, mida meie wolikogus kohalise kohtu ümbermuutmise komisjoni seletuskirja juurde lisasime) ehk walitawat üheisikulist rahukohtu, nagu riigivolikogu poolt heakskiidetud sellekohane seaduse-eelnõu ära määrab, kuid mitte ajast ära iganud seisuslist kohtu olgugi ka kõige wäiksem tähtsusega asjade tarwis“.

Jäädawaid asju ilmas ei tunta. Iga asi ja asutus, mis oma aja ära on elanud, peab taganema ja untele ruumi andma. Oma aja on ka wallakohus juba ära iganud ja ta peab kas põhjalikult ümber muudetud saama wõi kaduma. Ja meie arwates ei peaks wiist kellelgi põhjust olema teda taga leinata, sest õiguse mõistmises ei ole wallakohus omale mitte mälestusesehammast ära teeninud.

R. B.-sn.

Kuidas alkoholi müügiastutuste finni- fulgumise palwetele mõju anda —

fellest kirjutab hra Resjaar „Postimehes“ järgmist:

Wallakogukond, kelle esitaja kohalikkude seaduste järel täiskogu on, wõib, 1) alkoholi müügiastutuse awamise ärakeelamist, 2) olemasolewa astutuse kinnipanemist, ja 3) müügi ärakeelamist mõnedel teatud tundidel ehk terve päewa jooksul paluda. Palwed peawad täitmist leidma, kui nad seaduslikul alusel seisawad.

Niisuguste asjade otjustamise õigus on walla täiskogudel Aktsiimaksjude seaduse järel: § 626 lisamärk, § 623; Senati 1. Depardemangu ukaas 26. märtsist 1890. nr 2038; rahaministri ringkiri 26. juunist 1898. a. nr. 260; kaudsete maksjude ja kroonu jookide müügi peawalitsuse ringkiri 24. juunist 1900. a. nr. 580 ja mitmed teised; Liivi kubeneri ringkiri 2. detf. 1896. nr. 8593.

Seäranis tähele panna tuleb järgmist:

1) Walla täiskogu tehku oma otsus wõimalikult ühelhealel, ehk wähemalt kahekolmandiku healeenannusega kõigist täiskogu liikmete arwust, nii et näha oleks, et suur eramus joogiasutuste keelamist nõnab.

2) Täiskogu tehku keeluotsus kolmeaastase tähtaja kestwuse kohta, sest ilma tähtajata otsust loetakse kestwaks ainult ühe aasta kohta. Joogikohtade arwu tiheduse äramääramine tuleb aga iga kolme aasta järele üks kord arutusele ja ärakaalumise alla tulewad ainult need kogukondade otsused, mis kolme aasta kohta kestawad.

3) Sel põhjusel korraku täiskogu oma otsust ka iga kolme aasta järele uuesti, muidu kdotab keeluotsus mõju.

Alkoholi müügiastutuse kinnipanemist wõib seaduserikkumise pärast nõuda, näituseks:

4) Kui joogiasutus awati walda, kus enne kroonu wiinamüügi fisekseadmist kogukondade keeluotsused tehtud oliwad (Akts. m. sead. § 626 lisamärgi rikkumine.)

Kui ta talumaa peal asub (Liivi Talur. Sead. 1860. a. § 220 ja Kohal. Sead. Kogu III. j. § 883 rikkumine.

Kui ta asub niisuguse weski juures, kus wilja mitte ainult koduseks wajaduseks ei jahwatata. (Akts. m. f. § 602 rikkumine.)

5) Kui trahteriasutus on tihedamalt kui üks asutus iga 5000 elaniku kohta; üks õllepood iga 2500 elaniku kohta, kui neis kohtades turgusi ja muid tähtsaid rahwa kokkukogumise kohtasi ei ole. (Rahaministri ringkirja rikkumine 8. märtsist 1902. a. nr. 860.)

6) Kui õlleladu väiksel määdul müümise peale kaldub ja rahwa kõlbluseta olekule wiimise kohaks muutub. (Aktf. m. f. §§ 555, 594, kauds. m. peawalitsuse ringkirja rikkumine 9. webr. 1902. a. nr. 840.)

7) Kui kõrts teekäijate peatuse- ja öömaja-koha otstarbet ei täida, waid kohaliku rahwa joogiasutuseks muutub, kus liigjoomisest, määtsemisest ja muud kõlwatusi ja kõlblusewastast ette tuleb (Liivi Talur. Sead. § 1860 a. § 1029 ja Aktf. m. f. §§ 594, 614 rikkumine.)

8) Kui ükskõik mis suguses joogiasutuses kurjatarwitamisi kogukondlike kõlbluse, üleüldise rahu ja hea korra wastu ette tuleb; kui neis puhtust ja korda ei ole, kui neis löbunaisterahwaid, lubamata löbustusi ja muid kõlwatusi ilmiks tuleb. (Aktf. m. f. §§ 614 ja 594 rikkumine.)

9) Kui neis ajutustes kangeid jooki asiade ehk jaaduste wahetamisel ehk pandikswõtmisel wälja antakse. (Aktf. m. f. § 594 rikkumine.)

10) Kui neis alaealistele alla 17 aasta ja nähtawalt joobnutele alkoholi müüakse, et nad endid meelemärkuseta olekuni purju joowad. (Aktf. m. f. § 613 ja Liivi Talur. Sead. 1860. § 953 rikkumine.)

11) Aktf. m. sead. § 623 järel on maal walla - kogukondadel ja linnas linnawolikogudel õigus otsusi teha, et pühapäiwil ja teistel päiwil (peale nende päewade, mil § 622 järel müük seaduses juba keelatud on) müügitoimetusi ära keelata niihästi terve päewa jooksul kui ka mõnede tundide jooksul päewas. Otsuse täitmisest kinnitab rahaminister, sifemiste asiade ministriga kokkuleppimisest mööda.

12) Tuleb selle järele walwata, et alamad ametnikud keelupalwet dieti otsustaks, ja kui seaduse rikkumist ehk wiiwitust märgata, edasi kaebata, kuni fenatini. Selleks on tarwis kogukonna wolinik walida, keda meie walla - kogukonna sead. 1866 a. § 11 2 järel walla wolikogu walib. Ehk küll otsuse täiskogu teeb, ei ole seaduses tähendatud, et tema woliniku walida wõib.

Kroonuteenistuse eest kõrwalehoidjatele.

Harilik nähtus on, et paljud nooredmehed igasuguste abinõudega ennast kroonuteenistuse eest kõrwale hoida püüawad. Kes ei teaks küll juhtumisi, kus nooredmehed endile kroonuteenistuse hirmu pärast mitmesuguseid kohalikkusi wigastusi teewad, mille läbi aga paljud eluaegseteks santideks jääwad, paljud aga jälle, kellest see awalikuks tuleb, et nad omakasu püüdmise sihil oma terwist rikuwad, selle eest rasket karistust peawad kandma. On ka juhtumisi ette tulnud, kus liisualune uormees teist isikut, kes oma terwise seijkorra poolest teenistuskõlbmata, oma eest sõjawäeteenistuse komisjoni saatnud. „Päewal.“ teatab ühest jarnafest kroonuteenistuse eest kõrwale hoidmise asjast, mida — et ta laiemate hulkade tähelepanemist ära teenib — ka oma lugejatele siin kohal ära toome.

Lugu on järgmine:

1902. a. liisuwõtmise ajal saatnud Kiin walla elanik Eduard Hinn enese eest sellesama walla liikme, wigase haiglase Julius Kleesmenti, sõjawäe komisjonisse arstlisele ülewaatusle ja lubanud Kleesmentile selle eest 40 rbl. maksta. Arstid tunnistanud Kleesmenti Eduard Hinni nime all, kui wigase isiku kroonuteenistuseks kõlbmataks ja Hinnile antud walge pass.

Paar aastat peale selle surnud Julius Kleesment ära ja Hinni liisuwõtmise lugu jäänud kuni minewa aasta kewadeni saladuseks.

5. aprillil j. a. läinud Eduard Hinni wend Johannes Hinn ja tema naabrimees Mart Trenfelt Kiin wallamajas ja nõudnud Eduard Hinni pettuse kombel kroonuteenistusest kõrwalehoidmise üle protokollit tegemist. Nemad teadwat seda selgesti, et Eduard Hinni eest wigane Julius Kleesment arstlise ülewaatuse all käinud, sest wiimane ise olla seda nendele rääkinud ja surmawoodil weel kaebanud, et Eduard Hinn ei tahtwat temale lubatud 40 rbl. wälja maksta

Wallawalitsus tegi juhtumise üle protokollit ja asi saadeti Tallinna maakonna sõjawäekomisjonisse uurimisele.

Komisjoni kirjade järel on Eduard Hinn 1902. a. liisuwõtmisel ja arstlisel järelewaatusel käinud ja wigase terwise pärast priiks lastud. Selsamal aastal on ka Julius Kleesment liisu all käinud, kuid arstlisel ülewaatusel hiljem, nimelt 25. jan. 1903. a., ja nende samade põhjuste pärast, mis Eduard Hinni, priiks lastud.

7. mail 1910. kutsutud Eduard Hinn uuesti Tallinnasse sõjawäe-komisjoni arstlisele ülewaatusetele, kus selgunud, et Eduard Hinnil need wead, mille pärast Eduard Hinni nimeline isik 1902. a. priiks lastud, täiesti puuduvad ja et ta nende wigade all ialgi ei olemat kannatanud. Peale selle olnud isik, kes 1902. a. Hinni nime all liisul käinud, Eduard Hinnist 2 wersj. pikem, nimelt 2 arsj. 7 wersj. Just nõnda pikk olnud Julius Kleesment.

Komisjon jõudnud otsusele, et Eduard Hinn kroonuteenistusest kõrvalehoidmiseks enese eest arstlisele ülewaatusetele teise isiku, Julius Kleesmendi, saatnud, kes enne, 19. okt. 1902. a. Hinni eest ja pärast 25. jan. 1903. a. iseene eest käinud.

Eduard Hinn wdeti waleabinõu tarwitamise pärast sõjawäeteenistusest kõrvalehoidmiseks seaduslikule wastutusele.

31. jan. oli asi 7. jaosk. rahukohtuniku juures arutusel.

Kaebtujealune Hinn kohtu ees oma süüd ei salganud ning seletas, et tema mitte nii palju ei olemat enese kroonuteenistusest priiks saamise eest hoolitsenud, kui tema wend Johannes Hinn. Wiimane olemat seks otstarbeks Kleesmendi kaubelnud ja arstlisele ülewaatusetele saatnud, lootes, et isa oma talukoha temale pärandab ja et tema, Eduard Hinn ennaft siis, kui kroonuteenistusest priiks saab, pärandusendudmisest lahti ütleb. Isa jätnud aga talu siiski temale, Eduardile, ja see ajanud wenna wihale. Wend Johannes tahtnud teda isegi kord maha lasta, mille pärast tema wenna kohtusje kaebanud. Kättemaksmise tuhinas läinud wend wallamajasje ja teinud asja awalikuks. Lõpuks palus kaebealune trahwikergendust.

Rahukohtunik mõistis Kiiu walla liikme Eduard Jüri p. Hinni 30 a. w., kolmeks kunks üksikusje sõjawäe-wangimajasje kinni.

Peale kolmekuulise wangistuse peab Hinn oma kroonuteenistuse-aega teenima hakkama.

Riigiwolikogu teated.

Hannadiguse asjus on Eesti talurahwa saadikute poolt järgmise seaduse-ehinõu kokku seatud ja wana aasta sees riigiwolikogule ära antud.

Baltimaa eraseaduse III. köite § 1028 sisaldab eneses järgmist:

„Mere ja mitte-eromanduseks seiswate suurte järwede randadel, niijama ka laewasõiduks ehk metsaparwetamiseks kõlblikkude jõgede kallastel on rannaäärjed maaomanikud kohustatud teatud ruumi kallast wabaks, küllwi ega istanduse alla pruukimata, laewasõitjate ja parwetajate tarbeks jätma“.

Selle Baltimaa tsiwiliseaduse paragrahwi allikateks on jaolt endine Rooma õigus, jaolt selleaegsete walitsuseasutuse käsud ja juhatuskirjad, kui nimetatud maal weel oma tsiwiliseadust ei olnud.

Selle üleüldise seaduse alt, mille tarwilikkus mereasjanduse edendamiseks ilma pikema seletuseta selge on, on endise Gestimaa kindralkuberneri otsuse järel 23. sept. 1766 a. Gesti kubermangu rannaäärjed maaomanikud wabastatud. See iseäraldus, mis neid ülemaltähendatud paragrahwis näidatud kohustest wabastab, on kohaliku tsiwil-õiguse kodifitseerimise korral Baltimaa eraseaduse III. köite § 1029 järgmisel kujul üleswõetud :

„Gesti kubermangu rannaäärjed mõisate omanikud ei ole kohustatud kallast laewade seisu tarbeks wabaks jätma, waid neil on õigus kõike rannaäärist maad oma heaksarwanise järel piiramata tarwitada“.

Sel kombel ei ole Gesti kubermangus rannaäärel muu eromandusega wõrreldes mingit iseäraldust ja maaomanikul ei ole mitte üksipäine õigus laewateestel oma maa peale tulekut ja seal laewade parandamist ära keelata, waid ta wõib, kui keegi tema päralt olewal kaldal maale tuleb, olgu need kas wõi merehädalised ehk tormi eest warjule põgenewad kalamehed, Baltimaa eraseaduse III. köite § 3391 ka kõik nende asjad, mis ta oma omanduseks olewal rannal leiab, omale pidada.

Et Gesti kubermangu mere ranna kohta neidsamu määrusi maksmas peetakse, mis iga muu eromanduse kohta, olgugi et Gesti kubermang pika siiluna Soome lahe ja Peipsi järwe rannal lasub, ja kuna naabruses olewa Liivi kubermangu mere kallas igale ühele waba on, selle järelduseks on ilmaaegne mereasjanduse takistamine, ja see seadus ise, mis sarnasele takistusele wõimaluse annab, wõib olla, on wäga juhuslikel kombel omale eludiguse saanud, sest 150 a. eest oli mereasjandus alles terwes Wene riigis algastmetel, ja sellepärast on määrused, mis selkorral maksuma pandi, juba ammu ära iganud, mispärast ka see Gesti kubermangu mõisnikkude eesõigus ära kaotada tuleks, ja rannaõigus, nii kui jeda Baltimaa eraseadus nõuab, ilma wahet tegemata terwel Baltimaal maksuma panna.

Ülemal ettetooduse peale põhjendades paneme riigivolikogule ette: Baltimaa erajeaduse III. köite § 1029 ära kaotada.

Politsei uuenduse eelnõu antawat, nagu „Birsh. Wed.“ teatab, käesolewal istumiste-hooajal riigivolikogusse. See eelnõu seatakse kuberneride uuendusega ühendusesse. Politsei-uuenduse eelnõu tahab wõimu ühtlust luua, ta wõtab shandarmivalitsuselt ja kubermangu salapolitsei-jaoskondadelt nende iseseiswuse. Eelnõu järel on kuberner igasuguste kubermangu politseinikkude ülem. Tal on abilised, kes otsekohest ühendust politsei-osakondadega alal peawad. Siamaani oliwad seesugused abilised ainult kindralkuberneridel. Nüüd kawatsetakse politseiwõimu ühtlust ka kuberneride peale laiendada. Sisemiste asjade ministri abiline, kes politsei juhataja on, ei walitse mitte kuberneride üle. Eelnõu järel on kuberner otsekohestes läbikäimises politikapolitsei wõimukonnaga, s. o. politseidepartemanguga; aga ta tegewus ei ripu siiski sellest ära, waid on oma wõimupiirides täiesti iseseisew. Kubeneri politseilised abilised ja iseäraline sellekohane kubermangu kantselei on täidesaatwad asutused. Ühildalt üteldud, need kuberneride wolitused lähendawad neid Prantsuse prefektide seisukorrale ja wähendawad tublisti shandarmivalitsuste ja salapolitsei-jaoskondade tähendust.

Senati seletused ja walitluse korraldused.

Nelle omandus on osakaupa maksmise peale müüdnud asi?
Meie juures on õige tuttaw see õmblusmasinate müümise wiis, kus ostja esiteks ainult käsiraha sisse maksab ja masina hinna wäikeste osade kaupa pikema aja jooksul ära tasub. Sarnane müügiwiis toob asja omandajale kahtlemata palju kergendust, aga teiselt poolt on ta ka õige palju pahandusi sünnitanud, sest kauplus loeb lepingu järel masina senikaua enese omaks, kuni wiimane raha makstud on. Juhtub aga inimesel mingisuguse õnnetuse läbi kord wõimata olewat tähtajalist maksu tasuda, siis wõtab kauplus masina tema käest lihtsalt ära, ja inimene on kõik oma sissemaksetud raha kaotanud, kuigi masina hind suuremalt osalt juba taja oli.

Nüüd on walitsew senat ühes selletaolises kohtuasjas põhjusmõtteliku seletuse annud, mis ostja õigust niisuguse kauba juures kindlustab. „Pwl.“ teatab:

Moskwa kaupmees Edenberg müüs mõisnikufoost Wl. Jermowile „Advance“ wabriku naftamotori järelnmaksuga ära, mille juures ta ostu-müügi lepingusse märkuse üles wõttis, et motor kuni wiimase maksusumma ärawiimiseni tema, Edenbergi, omanduseks loetakse. Wl. Jermolow ei olnud aga weel kõike ära tasunud, kui motor wõlgade tasumiseks üles kirjutati ja oksjoniteel müügile määrati. Edenberg andi ringkonnakohtusse nõudmise palwekirja, milles ta motori enese omanduseks palus tunnistada ja oksjoni alt wabastada. Ringkonnakohtus otsustas Edenbergi nõudmist täita, kohtukoda aga tunnistas selle nõudmise tühjaks. Senat seletas, et müüdud asi sellest päewast peale, millal müüja asja ostja kätte andis, ostja omanduseks arwatakse, olgugi et asi ostja täieliseks omanduseks alles pärast ostuhinna lõpulikku wäljamakmist saab; müüjal aga jääb wõlgnewa summa kindlustamiseks müüdud asja kohta asjalik õigus.

Sellepärast ei ole müüjal õigust ostja käest asja kuni enese piiramata omandust ära wõtta, olgugi et ostja korralikult ei maksa; müüjal jääb õigus ostjalt wõlgnewat summat wõi lepingu lõpetamist nõuda ja seega kunnmagi poole wahel endist wahekornda maksmat panna, s. t. müüja saab müüdud asja tagasi, mille juures ta ostjale makstud raha tagasi annab; asja lõpuliku wäljaostmiseni loetakse aga müüdud asi müüja nõudmise kindlustuseks ja antakse talle teiste poolt tõstetud nõudmiste korral tasumise eesõigus.

Kõik ostu-müügi lepingud, mis selle seletusega kokkukõlas ei ole, tunnistatakse tühjaks ja sarnase lepingu omanikul ei ole õigust asja enese omanduseks tunnistamist ja oksjoni alt wabastamist paluda. Seda filmas pidades jättis senat Edenbergi edasikaebtuse tähelepammata.

Selle järel ei wõi ka õmblusmasinate ja muude osakaupa maksetawate asjade müüjad müüdud asja, mis juba ostja kätte on antud, mitte enam enese omanduseks pidada ega tähtajalise maksu maksmata jätmise korral seda tagasi wõtta ja saadud raha omale pidada, kuigi sarnane tingimine ostulepingusse on wõetud, siis on see — kui seadusewastane — maksuwõetaja ja kohtud peawad seda tähelepammemata jätma.

Wallamafude asjus on Liwimaa kubermangu talurahwaasjade komisjon nende isikute kohta, kes kodanlikesse teenistusesse, arstiõpilasteks, wahtideks, kiirkäskjalgadeks ja teiste alamate teenistuste peale astuwad, läbi waatanud ja leidnud: Kõigekõrgema käsukirjaga

5. oktoobrist 1906. a. III. jagu, on külaelanikkude kohustaw wäljakirjutus walla ja teiste endiste maksualuste seisuste alt muudetud: 1) kui nad kodanlikesse teenistusesse astuwad; 2) kui neid aukraadide poolt ülendatakse; 3) kui neile aurahafi antakse; 4) kui nad õpeasutuse kursuse lõpetawad; 5) kui nad õpetlase aukraadi ja kutse omandawad ehk üleüldse, kui nemad kõrgema seisuse õiguse omandawad; nendel isikutel on lubatud oma kogukonna hulka jääda ja kõiki kodukonnaga ühendatud õigusi ja kohustusi täita, kuni neid omandatud õiguste põhjal teise seisusesse ümber kirjutatakse, ehk nad ise wabatahtliselt wälja lähewad. Tähendatud käsukirja II. jao põhjal on külaelanikud õpeasutusesse ja kodanlikesse teenistusesse astumise korral ainult isiklistest orjustest ja kogukonna teenistusest wabastatud, kuni nad õpeasutuse on lõpetanud ehk teenistuses seisawad. Sellest selgub, et Kõigekõrgema käsukirja järel külaelanikud kodanlikesse teenistusesse ja õpeasutustesse astumise korral on ainult kogukonna teenistusest ja isiklistest orjustest wabastatud, millede hulka wallamaksu maksmine mitte ei käi, ja et wallamaksu maksmisest wabastamiseõigust kodanlikesse teenistusesse astujad isikud wõisid ainult 25. aprillil 1900 a. nr. 2587 ja 16. mail 1906. a. nr. 3754 all walitsewa senati poolt wälja antud käsukirjade põhjal tarwitada, mis nimetatud isikutele õiguse andis wallamaksu maksmisest wabastatud jaada ainult kuni eespool tähendatud käsukirja awaldamiseni, peale selle awaldamise aga peawad nemad wallamaksu maksma, kuni nad seatud korra järel on walla alt wälja kirjutatud. Mis aga kooliõpetajate seminaride kaswandikkudesse ja kooliõpetajatesse puntub, siis peab seda tähele panema, et Kõigekõrgemas käsukirjas nende kohta midagi pole tähendatud, et nemad jeni ajani õpeasutuste sead. §§ 2405 ja 2406 põhjal maksust wabad oliwad ja et nemad ka edaspidi endisel põhjusel peawad wallamaksu maksmisest wabad olema.

Senati seletus. Kui maa selle tingimisega rendile antakse, et ehitaw hoone pärast rendiaja lõppu maaomaniku täieliseks omanduseks saab, siis ei loeta maaomanikku hoone omanikuks mitte rendiaja lõpust peale, waid kohe pärast hoone walmis saamist.

Rohutkoda.

Kas rentnikul on õigus ehitatud hoonete ja paranduste eest mõisalt taju nõuda? 1908. aasta suvel andis Risti kihelkonnas Padise wallas oleva Otto mõisa omanik Adolf von Rammi Otto külas oleva „Wainu“ talu rentniku Jüri Räämese vastu 60 rbl. nõudmise 7. jaoskonna rahukohtunikule ära. Oma nõudmiskirjas tähendas v. Rammi wolinik adw. von Siewers, et Jüri Räämes „Wainu“ taju eest lepingu järel kohustatud on 72 rbl. aastas renti maksma. 1907. a. eest jäänud Räämes 51 rbl. renti wõlgu. Sellele tulewat veel 6 prots. juurde lugeda. Tunnistajaks oli mõisawalitseja Juhau Krentser.

Selsamal ajal andis Jüri Räämese wolinik, wann. adw. abi Jürine v. Rammi vastu 500 rbl. suuruse wastundumise sisse. Wastundumine põhjenes selle peal, et Räämes „Wainu“ talu rentnikuna seal aida, landa ja keldri oli ehitanud, kaewu, kolm rehewärawat ja hulga kiwiaeda teinud. Peale selle üteldud Räämesele, kui talu müügile läks üles, mispäraft wiimane 1907. a. renti mitte kohustatud ei olnud maksma.

See asi tuli 1908. a. 11. okt. 7. jaosk. rahukohtuniku juures arutusele. Et uusi tunnistajaid üles anti, jäeti asja arutamine pooleli. Selsamal aastal, 13. detf., oli asi teist korda ees, liikati aga jällegi edasi ning otsustati eksperdina ehitus-inspeneri Freymanni ette kutsuda.

1909. a. maikuul anti v. Rammi poolt rahukohtunikule seletuskiri, kus üteldud oli, et hooned ja ehitused nii lohakalt on tehtud, et nad praegu lagunemisel ja kaela kukkumas on. — Räämese woliniku poolt oli märgukiri antud, et eksperdi käest wõimalikult hoonete seisukorra kohta otsust nõutaks.

1909. a. oktobrikuul käiswad 7. jaosk. rahukohtunik ja ekspert Padisel „Wainu“ talu hooneid mõetmas ja 2. novembril andis wiimane rahukohtunikule oma otsuse ära, milles ta hooneid ja parandusi, mis Räämese poolt tehtud, 371 rbl. 50 kop. peale hindas. Ka anti rahukohtunikule nõudja poolt rendileping ja mõisaomaniku poolt talunikkudele kirjutatud „üleüldiste seaduste“ ärakiri ära. Nende seadluste punkt 5. ütleb: „Kui talurentnik mingisuguseid parandusi on teinud wõi hooned juurde ehitanud ja selleks mõisaomaniku poolt kirjalikku luba pole saanud, siis ei tasuta jarnaseid ehitusi ega parandusi mõisa poolt talunikule mitte ära“. Punkt 9. ütleb: Talu-

rentnik on kohustatud hooneid korras hoidma. Ilma mõisa lubata ei tohi ta hooneid mitte ehitada ega ehitada lasta. Hooneid, mis lepinguaja jooksul on ehitatud, ei võdi talunik muudu omaks pidada, kui mõisaga selleks ißeäralist kaupa ei ole tehtud.

1910. a. 24. webruaril oli asi uuesti 7. jaosk. rahukohuniku juures arutada ja see mõistis Jüri Räämese v. Rammil kasuks 51 rbl. ühes protsentidega maksma. Wastunõudmine läikati tagasi. v. Rammil kohustati Räämesele 21. rbl. maksma, s. o. 1907. a. rendi üks sisse-makstud osa. Kohtukulud jäeti mõle parte poolte kanda, kuna aga Räämes tunnistaja Resbergi kasuks 3. rbl. peab maksma.

Räämese wolinik andis selle otsuse peale rahukogule edasikaebtuse ära, milles ta rahukohuniku otsust ümber läikata ja v. Rammilt 472 rbl. ühes kahekordsete kohtukuludega wälja mõista ning eksperti ettekutsuda palus, kes kindlaks teeks, kas tehtud ehitused ja parandused „Wainu“ talus tingimata tarwilised oliwad.

1910. a. 10. mail oli asi rahukogus ees. Asi waadati läbi, edasikaebtus jäeti tähelepanemata ja rahukohuniku otsus kinnitati ära. Eksperti ettekutsumine läikati tagasi.

Asi läks senatisse.

Seal leiti, et rahukogu otsus mitte õige ei ole ja asi saadeti Tallinna-Haapsalu rahukogusse uuesti läbiwaatamiseks. „Pwl.“

Omawoliline metsaraiumine. 1909. aasta jaanuari- ja webruari-kuudel oliwad Annus Pile, Jaan Siemann, Mihkel Jürgeuon ja Jaan Elbing Haapsalu maakonnas olewa Uidermaa mõisa metsast omawoliliselt 254 kasepuud, mis üle kolme tolli jämedad on, maharaiunud. Raiunud puude wäärtus takseritti 164 rbl. 36 kop peale. Mõisaomaniku, parnese Natalie Mandelli wolinik, eraadwokat Eldring andis nad kohtuse ja palus kohut neid seaduslikule wastutusele wõtta ja mõisaomaniku kasuks nendelt kahekordset puude hinda 328 rbl. 72 kop. wäärtuses wäljamõista. 1909. aasta 30 juunil oli see asi rahukohutus, Haapsalus, ees kus leiti, et nad omawolilises metsaraiumises süüdlased on, ja mõisteti kõik kaebealused wiieks päewaks arresti ja üle summa 328 rbl. 72 kop. maksmisele, kui nad seda aga ei suuda, siis igaihe kunks ajaks arresti, peale selle peawad nad raiunud puud ühe nädala jooksul parnese Mandelille tagasi saatma, kui nad aga seda ei tee, siis tuleb nendel puude hind 164 rbl 36 kop. wäljamaksta. Weel tulewad kohtukulud ja tunnistajate tasu nende kanda, kui nad seda aga teha ei suuda, kannab seda kohus. Jürgeuon, Elbing ja Siemann masiwad kokku 295 rbl. ära ja nii oli nende

asi lõpetatud, kuna Annus Pile rahukogusse edasi kaebas, kus asi 1909. aastal 7. oktobril arutada oli. Siin kaitses Pilet eraadwokat Koppelmann ja Maydelli asemikuna oli eraadwokat Eldring ees. Rahukogu leidis 1) on siin ühine kaebtus alitud, 2) on siin kaks eralnewat süütegu, 3) on igale süüalusele ise metsatükk antud ja 5) ei saa asja ühendada, waid igaüks wastab oma süüteo eest, mispärast see asi ära tuleb lõpetada. Selle otsusega polnud mõisaomaniku asemik Eldring rahul waid kaebas senatisse edasi, kus rahukogu otsus ümbermuudeti ja asi Tallinna Haapsalu rahukogusse uueks läbiwaatamiseks anti. 12. jaanuaril tegi rahukogu järgmise otsuse: Annus Pile lähed omawolilise metsaraiumise pärast wiieks päewaks arresti ja maksab mõisaomaniku Maydelli kasuks puude kahekordse hinna 82 rbl. 18 kop., peab nädala jooksul puund mõisa tagasi wiima, kui ta aga seda ei tee, siis tuleb temalt puude loomulik hind 41 rbl. 9 kop. sisse nõuda. Peale selle lähewad kõik kohtukulud tema kanda.

„Wrl.“

70-aastane wanakene kohtu all. Riia ringkonnakohtu väljajõidu osakonna istumisel 12 jaanuaril Tartus tuli „Post.“ teatel järgmine haruldane juhtumine arutamisele.

28. juunil 1908. ilmus 70-aastane wanakene Hendrik Saks Maarja kiriku kõstri juurde ja teatas, et tema naisel temaga laps sündinud, ja palus seda ära ristida. Laps ristiti ära ja kirjutati kirikuraamatusse H. Saksi nime peale. Peagi selgus, et laps mitte abielupaar Sakside oma ei olnud, waid nende kasutütre S. K. oma. Et aga lapse ema ise alles noor alaealine inimene oli, siis wõtsiwad kasuwanemad lapse oma nime peale, et sellega sünnitaja peale langewat halba warju seltskonna ees ära hoida. Selle tagajärjel wõeti H. Saks, kui wõera lapse omakstunnistaja, mida ta ilma oma kasu lootusteta tegi, wastutusele. Etsialgsel uurimisel oli kaebtusalune enese süüdlaseks tunnistanud, kohtu ees aga teatas ta, et ta kukkmise tagajärjel mälestusewõime kaotanud ja sellepärast asjast ka midagi ei tea, aga ennast ka süüdlaseks ei wõi tunnistada. Tunnistajate ülekuulamisel selgus, et lapse kaebtusaluse nime peale kirjutamine tema nõusolemisel sündinud. Kohus tunnistas Hendrik Saksi tema wastu tõstetud kaebtuses süüdlaseks ja mõistis ta õiguste kaotamistega 8 kuuks wangi, otjustas aga sealjuures palwega kõrgemale poole pöörata, et karistust 2 kuuni alandataks ja süüdlasele õigused alles jätaks.

Wastutaw toimetaja: **H. Wares.** Wäljaandja: **M. Jaakson ja A. Einer.**

Типография Э. Ф. Мекс. С.-Петербургъ, Забалканскій пр. № 22.

Riigiraamatukogu

Гинд 75 коп.

Гинд 75 коп.